

УДК 338.24(075.8)

А.В. ТАРАСЮК

Херсонський національний технічний університет

ПІДПРИЄМНИЦТВО І БІЗНЕС-КУЛЬТУРА В АГРАРНІЙ СФЕРІ ХЕРСОНСЬКОГО РЕГІОНУ

Стаття присвячена розробці науково обґрунтованих концептуальних засад та практичних рекомендацій відносно основних тенденцій розвитку підприємництва в аграрній сфері. Проаналізовано стан підприємництва і вивчено проблеми становлення нової бізнес-культури, виявлено потенційні можливості підприємництва в ефективному функціонуванні аграрної сфери Херсонського регіону і народногосподарського комплексу України в цілому. Обґрунтовано доцільність розширення підприємництва саме в аграрному секторі української економіки.

Ключові слова: підприємництво, бізнес-культура, агробізнес, соціально-економічна активність сільського населення.

A.V. TARASYK

Kherson National Technical University

ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS CULTURE IN THE AGRICULTURAL SECTOR IN KHERSON REGION

Abstract

Articles based on the development of scientifically conceptual framework and practical recommendations regarding major developments in entrepreneurship in agriculture. Proanaliovano state enterprise and studied the problem of establishing a new business culture revealed the potential of entrepreneurship in the effective functioning of agricultural sferyHersonskoho regional and national economic complex of Ukraine as a whole. Expediency expansion of business is in the agricultural sector of Ukraine.

Keywords: business, business culture, agribusiness, social and economic activity in rural areas.

Постановка проблеми

У процесі аграрної реформи в Україні спостерігаються глибокі соціально-економічні перетворення, формуються нові організаційно-правові структури. Зміни в житті суспільства, які викликані прискоренням науково-технічного і соціального прогресу, посилюють інтерес до вивчення проблем і перспектив розвитку підприємництва, а також до аналізу тенденцій змін в аграрній сфері України. Розвиток підприємництва в аграрній сфері сприятиме формуванню принципово нової організаційної структури агропромислового комплексу, яка у певній мірі компенсуватиме відсутність державної підтримки сільського господарства та протидіятиме експансії посередницьких комерційних структур. Ці зміни знаменують собою початок нового етапу розвитку підприємництва, тому особливої актуальності набуває аналіз вказаної проблеми саме в аграрній сфері України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблеми розвитку підприємництва в Україні висвітлено у роботах З.С. Варналій, Л.А. Колеснікова, М.М. Карамана, Д.Ф. Чухна. Дослідженням природи підприємництва присвячені роботи В.А. Підсолонко, Т.Л. Миронової, М.О. Савельєва. Разом з тим, в економічній літературі ще недостатньо розроблені питання становлення нової бізнес-культури, не сформована державна політика підтримки підприємництва саме в аграрній сфері. Сьогодні виникла проблема в розробці та відпрацьованні нових підходів, котрі б забезпечували ефективну діяльність агропромислового комплексу України.

Формулювання мети дослідження

Метою дослідження є аналіз особливостей розвитку підприємництва в аграрній сфері, пошук і вивчення резервів потенціалу підприємництва у цьому секторі, узагальнити і поглибити методичні та організаційно-економічні засади визначення економічної ефективності підприємництва в аграрній сфері.

Викладення основного матеріалу дослідження

Подальший розвиток економіки України вимагає створення потужного агропромислового комплексу, удосконалення і соціальної переорієнтації усіх її складових. Розвиток підприємництва – один із пріоритетних напрямків в економічній політиці будь-якої держави з розвинутою економікою, адже воно стало невід'ємною складовою сучасного суспільства.

Разом з тим, підприємництво є важливим чинником розвитку нових галузей, даючи навички ефективного менеджменту, формуючи творців нового бізнесу та нових ідей. Сприяючи якісному росту технологічного рівня у процесі трансформації соціально-економічних відносин на селі підприємництво зайняло провідне місце, ставши джерелом зайнятості для працівників, вивільнених під час реструктуризації економіки.

Функції підприємництва в розвинутій економіці полягають у формуванні конкурентного середовища, наданні гнучкості та динамічності економіці; сприянні швидкого розвитку НТП; поглинанні надлишкової робочої сили під час циклічних спадів та структурних зрушень в економіці, що забезпечує пом'якшення соціальної напруги демократизації ринкових відносин; постачанні ринку споживчими товарами та послугами повсякденного споживання. Економісти зазначають, що у період ринкової трансформації економічної системи до наведених додаються й інші функції:

- сприяння у формуванні численних суб'єктів ринкового господарства, нового соціального прошарку підприємців-власників;
- стимулювання економічної конкуренції, сприянні процесам демонополізації економіки;
- забезпечення робочими місцями працівників, які вивільнюються з державного сектора, що сприятиме зменшенню прихованого безробіття;
- стимулювання впровадження інновацій та подолання консерватизму по відношенню до новітніх технологій;
- наповнення національного ринку й активізація споживчого попиту.

Серед цілого ряду різноманітних факторів економічного росту розвинутих країн світу одними з головніших вважаються вмiла реалізація підприємницького потенціалу громадян кожної країни, використання господарської ініціативи людини та визнання підприємництва незамінною силою суспільного благоустрою.

Сприяючи якісному росту технологічного рівня у процесі трансформації соціально-економічних систем, підприємництво зайняло провідне місце, ставши джерелом зайнятості для працівників, вивільнених під час реструктуризації економіки.

Якісними критеріями підприємництва є:

- перевага приватної власності на засоби виробництва;
- юридична та економічна незалежність у прийнятті рішень;
- спрощена система управління;
- професійна взаємозамінність робітників;
- безпосередня участь власника в управлінні підприємством;
- ініціативний, пошуковий характер діяльності.

Розвиток підприємництва в аграрному секторі покликаний вирішити наступні завдання економічної реформи країни (рис. 1.)

Рис. 1. Завдання підприємництва в аграрній сфері

Аналіз стану виконання регіональної програми розвитку підприємництва в Херсонській області свідчить про значні проблеми у цьому секторі економіки саме в аграрній сфері. За статистичними даними кількість фермерських господарств в області непинно зменшується – від 3510 у 2005 році до 3022 у 2013 році (тоді як кількість приватних підприємств в цілому має тенденцію до збільшення – від 7091 в 2005 році до 8088 у 2013 році); зменшилась і кількість сільськогосподарських кооперативів – з 18 у 2005 році до 13 у 2013 році. Слід зазначити, що саме створення і розвиток фермерських господарств є основою підприємницької діяльності на селі. Аналіз структури сільськогосподарських підприємств у 2012 році показав, що із загальної кількості підприємств (2623) фермерські господарства склали 78,3 % – 2051; господарські товариства – 11 % – 288; приватні підприємства 7,6 % – 199, державні 1,1 % – 30, та інші 1,4 % – 38. Як результат, спостерігається зменшення кількості населення, зайнятого у сільському господарстві, з 15,8 % у 2005 році до 11,6% у 2011 році.

Разом з тим, саме приватні господарства на сьогоднішній день забезпечують від 10 % (у рослинництві) до 90 % (молоко) обсягу виробництва сільськогосподарської продукції в Херсонському регіоні. Спостерігається тенденція до збільшення питомої ваги господарств населення у виробництві сільгосппродукції. Так, якщо у 1990 році частка господарств населення складала тільки 24,5 %, до 2000 року вона збільшилась удічі і складала 52,3 %, у 2010 році – 55,4 %, у 2012 році – 60,8 %. Ця тенденція обумовлена особливостями технологічного процесу виробництва сільгосппродукції. У рослинництві вона менш виражена. Так, у 1990 році господарства населення склали у виробництві 12,3 %, у 2000 році – 38,2 %, у 2010 – 48,7 %, 2012 – 56 %; у тваринництві в 1990 році питома вага продукції виробленої господарствами населення складала – 36 %, у 2000 році – 82,1 %, у 2010 році – 79,1 %, у 2012 році – 76,1 %. Проте, розвиток технологій виробництва сільгосппродукції та удосконалення технічної складової, все більший доступ до засобів малої механізації будуть і надалі нівелювати цю різницю.

Розвиток підприємництва в аграрній сфері стримується багатьма невирішеними проблемами, пов'язаними з нестабільністю загальних економічних та правових умов, труднощами в отриманні інвестицій, приміщень, інформації, неналагодженістю механізму підтримки складної криміногенної обстановки. Все це, разом з інфляційними процесами, стримує потік інвестицій в малі підприємства. Але головним гальмом у розвитку малих підприємств була та є відсутність стабільної нормативної та законодавчої бази, а також податковий тягар.

Найкращий досвід політики підтримки підприємництва спрямований на вивчення та ліквідацію бар'єрів, надання довгострокових стимулів. Доцільним є створення добре розгалуженої мережі організації, головною метою якої є підтримка розвитку підприємництва. Це можуть бути й державні установи або установи, що мають державну підтримку, та приватні організації, які виконували саме такі завдання.

Незважаючи на різноманітність методів, зумовлених історичними та національними особливостями, а також економічним кліматом, найбільш поширеним методом державного втручання у підприємницьку діяльність в розвинутих країнах є пряме регулювання або галузева політика. Проте цей процес не обмежується прийняттям певних юридичних норм, він повинен послідовно формувати загальновідомі умови підприємницької діяльності, які включають: приватну власність, свободу діяльності та вибору; особистий інтерес як головний мотив поведінки; конкуренцію; опору на ринкову систему.

Особливо слід відмітити, що на шляху розвитку підприємництва в Україні стоїть діючий порядок оподаткування підприємств.

Прийнята в Україні система оподаткування та включених у витрати відрахувань не тільки гальмує розвиток підприємництва, але й деформує його напрямок. Вільний капітал минає сфери виробництва товарів та послуг, де необхідні відносно великі початкові вклади з тривалим періодом окупності.

У сучасній ринковій економіці податкові важелі вважаються найбільш ефективним інструментом її регулювання. В Україні ж для розвитку підприємництва ці важелі практично не використовуються.

На даний момент підприємці аграрного сектору не отримують права на податкові пільги. Відсутня диференціація рівня податків на прибуток та розміру відрахувань в залежності від видів та напрямків підприємницької діяльності, а також від використання прибутку. Немає знижок з податків, якщо прибуток використовується для створення нових робочих місць, технологічного оновлення виробництва та ін. [14].

Аналізуючи діяльність підприємців в аграрній сфері, можна відокремити найбільш актуальні проблеми, які ускладнюють їх роботу (рис. 2.).

Прошарок людей, які займаються підприємництвом, є одним із основних джерел забезпечення соціально-економічної активності населення. Ця реальна група населення відноситься до середнього класу, який залежить від позиції держави та ситуації на ринку, відносно легко адаптується до всіх змін у суспільстві.

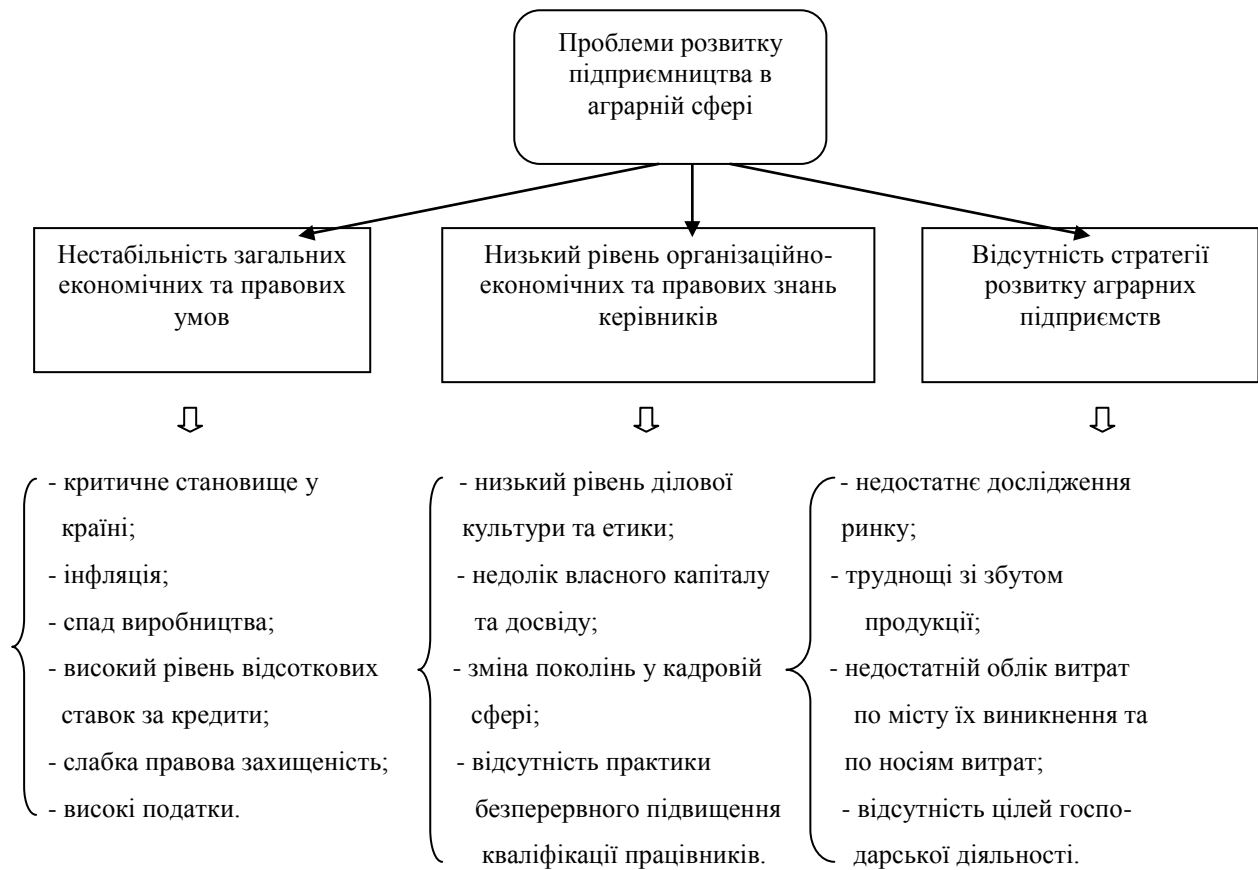

Рис. 2. Аналіз проблем розвитку підприємництва в аграрній сфері

Підприємництво в аграрній сфері України можна вважати одним із головних чинників зниження соціальної напруги на селі (між владою та найбільш уразливими прошарками населення), відтворення середнього класу та становлення соціальної структури в ринкових умовах.

У ході дослідження було встановлено, що підприємницька діяльність в аграрній сфері має багато переваг, які активно впливають на економічні і соціальні перетворення в державі. Від розвитку підприємництва залежить створення конкурентоспроможного аграрного ринку в Україні. За умов вузької спеціалізації підприємництво забезпечує насичення аграрного ринку якісною продукцією, а також виступає провідником інновацій, забезпечує швидку окупність капіталу за рахунок раціонального використання ресурсів, є більш гнучкою і мобільнішою структурою, ніж державні підприємства, швидше реанімується після негативних наслідків впливу зовнішнього середовища і не потребує складного механізму стратегічного управління.

У соціальному значенні важлива функція підприємництва на селі полягає у тому, що воно спроможне задовольнити потреби суб'єктів підприємницької діяльності, які мають можливість знайти свою ринкову нішу і надати додаткові робочі місця, наповнити державний бюджет коштами, які перераховуються у вигляді податків та зборів.

На жаль, на сьогодні в Україні розвиток підприємництва в аграрній сфері стримується багатьма чинниками, а загальний стан розвитку підприємницької діяльності не відповідає потребам і можливостям української економіки. Тому сьогодні життєво важливим є включення розвитку підприємницької діяльності до загальної стратегії економічного зростання та структурної реконструкції національної економіки України.

Аналіз стану підприємництва в українській аграрній сфері свідчить, що головними причинами гальмування цього сектору економіки є: відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки підприємництва в аграрній сфері, нестабільність і важкий тягар оподаткування, що примушує багатьох суб'єктів переносити свій бізнес у тіньовий сектор, низькі темпи і перекося в реформування власності, відсутність належного нормативно-правового забезпечення розвитку, обмеженість, або повна відсутність матеріально-фінансових ресурсів, недосконалість системи обліку та статистичної звітності, обмеженість інформаційного і консалтингового забезпечення, недосконалість системи підготовки і перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності.

Висновки

Отже, підприємницька діяльність в аграрній сфері є одним із пріоритетних напрямків в економічній політиці держави з розвинутою економікою. Підприємницька діяльність тісно пов'язана з соціально-економічною активністю сільського населення і має багато переваг: гнучкість; мобільність у порівнянні з державними підприємствами і крупними фірмами; забезпечення аграрного ринку якісною продукцією.

Розв'язання проблем розвитку підприємництва потребує формування цілісної державної політики щодо інвестиційного забезпечення цього розвитку. Створення підприємницького сектору в аграрній сфері є одним з факторів вирішення проблем структурних перебудов в економіці України, подолання її кризового стану, створення ефективних механізмів управління. Серед заходів держави, що вже були запроваджені, є заснування Державного комітету України по питанням розвитку підприємництва, Союзу малих підприємств України, Українського фонду підтримки підприємництва, Державного інноваційного фонду України та Українського державного фонду підтримки фермерських господарств.

За роки реформ підприємницька діяльність в аграрній сфері України так і не змогла знайти своє місце в національній економіці. За сучасних умов її розвиток стримується. Найбільш важливими напрямками державної політики щодо розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері є удосконалення нормативної і законодавчої баз, забезпечення фінансової підтримки інноваційної діяльності, спрощення процедур регулювання підприємницької діяльності з боку державних органів, надання пільгового кредитування та часткової компенсації відсоткових ставок по кредитам, удосконалення системи оподаткування та зменшення податкового навантаження.

Список використаної літератури

1. Національна доктрина реформування та розвитку агропродовольчого комплексу України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>.
2. Варналій З.С. Основи підприємництва: Навч. посіб. / З.С. Варналій. – к.: Знання-Прес, 2012. – 239.
3. Іванюта С.М., Іванюта В.Ф. Підприємництво та бізнес-культура, Навч. посіб./ С.М. Іванюта, В.Ф. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
4. Підприємництво: Навч. посіб. / За ред. В.А. Подсолонко, Т.Л. Миронової. – К.: Центр навч. л-ри, 2013. – 616 с.
5. Хурса М.М. Мале підприємництво: економіко-організаційний аспекти діяльності: монографія / М.М. Хурса. – Полтава:РВВ ПУСКУ, 2009 – 220 с.
6. Головне управління статистики Херсонської області [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua>